

ფაშისტური გერმანიის უსიტყვო კაპიტულაციის საკითხისათვის

ედიშერ გვენეტაძე
სტუ-ს პროფესორი

მაია ყიფიანი
სტუ-ს პროფესორი

რეზიუმე

ნაშრომში საუბარია საფრანგეთის ქალაქ რეიმსში გამართულ ფაშისტური გერმანიის კაპიტულაციის ხელმოწერის აქტზე. მითითებულია, რომ 1945 წლის 7 მაისს ცენტრალური ევროპის დროით ქ. რეიმსში 2:34 საათზე დაიწყო ხელმოწერის პროცედურა. დამთავრდა 2: 41 სთ. მაგრამ სტალინმა მოითხოვა კაპიტულაციას ხელი მოწეროდა ომის წამოწყების ადგილას ბერლინში. გერმანელებმა ერთმანეთის მიყოლებით მოაწერეს ხელი სამხედრო კაპიტულაციის აქტს, შედგენილს სამ ეგზემპლარად, რუსულ, ინგლისურ და გერმანულ ენებზე (სულ 9). დოკუმენტი ადგენდა, რომ მხოლოდ ინგლისური და რუსული ტექსტები იყო ავთენტური.

საკვანძო სიტყვები: კაპიტულაცია, რეიმსი, საბჭოთა კავშირი, ინგლისი; აშშ; სტალინი, რუზველტი, ჩერჩილი, ფრიდებურგი.

ON THE ISSUE OF THE UNCONDITIONAL SURRENDER OF FASCIST GERMANY

Edisher Gvenetadze
Maia Kipiani
Professores of GTU

RESUME

The work is about the signing of the act of capitulation of fascist Germany held in the French city of Reims. It is indicated that on May 7, 1945, Central European time, the signing procedure began in Reims at 2:34 a.m. It ended at 2:41 a.m. But Stalin demanded that the capitulation be signed at the place where the war began, in Berlin. The next day, on May 8, the Allies and German plenipotentiaries arrived in the eastern part of Berlin, in Karlshorst, where a two-story building of the Officers' Club of the German Military Engineering School was prepared for the ceremony of signing the act. At exactly 24:00 Moscow time, representatives of the Allied command entered the hall. Marshal Zhukov opened the meeting and then asked to invite the German representatives to the hall. They were asked to sit at a separate table, not far from the entrance. The Germans were asked whether they had read the wordless capitulation document and whether they had the authority to sign

it. After Keitel's positive answer, at Zhukov's invitation, they approached the table at which representatives of the Allied powers and their advisers were sitting. Keitel transferred the authority to Bazarov. After the documents were checked by the translation officer, they were handed over to Zhukov. After that, the Germans signed the act of military capitulation, drawn up in triplicate, in Russian, English and German (a total of 9). The document stipulated that only the English and Russian texts were authentic.

* * * *

ომის დასასრულს ნაცისტური გერმანია აღმოჩნდა თითქმის მთლიანად იზოლირებული აღმოჩნდა. მისი ერთადერთი რეალური მოკავშირე დარჩა იაპონია, რომელიც განაგრძობდა სამხედრო ოპერაციებს შორეულ აღმოსავლეთსა და წყნარ ოკეანეში. დიპლომატიური კავშირები, რომელსაც გერმანია ინარჩუნებდა რამდენიმე უცხოურ სახელმწიფოსთან, რომლებმაც ომში ნეიტრალიტეტი გამოაცხადეს, იყო წმინდა ფორმალური. იმ სახელმწიფოთა რიცხვმა, რომლებმაც ომი გამოუცხადეს გერმანიას 1945 წლის მარტში, ორმოცდაათს მიაღწია. გააცნობიერეს რა ნაცისტური რეჟიმის ლიდერებმა ომის ბოლო ეტაპზე მათი პოზიციის სირთულე და სიმძიმე, დაიწყეს დასავლეთთან სეპარატისტული ზავის დადების მცდელობები. არაერთი ასეთი ამაო ნაბიჯები გადადგეს გ. გერინგმა, გ. ჰიმლერმა, ი. რიბენტროპმა და ა. ჰიტლერის სხვა ახლო თანამოაზრეებმა. ისინი თავიანთ მთავარ იმედებს ამყარებდნენ საბჭოთა-ინგლის-ამერიკულ ურთიერთობებში არსებულ განსხვავებებისა და დაძაბულობის გამოყენების შესაძლებლობებზე.

ნაცისტებმა დასავლეთის ძალებთან სეპარატისტული შეთანხმების მიღწევა სცადეს 1945 წლის აპრილის ბოლოს. კერძოდ, ჰიტლერი წარუმატებლად ცდილობდა დაკავშირებოდა ევროპაში ბრიტანული არმიის ჯგუფის მეთაურს, ფელდმარშალ ბ. მონტგომერს. გერმანიასა და დიდ ბრიტანეთს შორის საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ მიმართული ცალკე შეთანხმების დადების მიზნით. ასევე ცნობილია, რომ რაიხსფიურერმა ჰიმლერმა ნაცისტური გერმანიის ბოლო დღეებში ფრანგ გენერალ შარლ დე გოლსაც კი მიმართა და შესთავაზა სეპარატისტული ალიანსი, როგორც ანგლო-საქსების

ასევე საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ. საბოლოოდ გაირკვა, რომ ჰიმლერთან პირდაპირი მოლაპარაკების დაწყებას არავინ არ თვლიდა შესაძლებლად. 1945 წლის 25 აპრილს, ბრიტანეთის პრემიერ მინისტრმა უ. ჩერჩილმა წერილობით მიმართა ი. სტალინს მოლაპარაკებებთან დაკავშირებით: „სხვა არაფერზე არ შეიძლება იყოს საუბარი გარდა სამი მთავარი სახელმწიფოს წინაშე უსიტყვო კაპიტულაციისა“. იმავე დღეს სტალინმა უპასუხა ჩერჩილს: „ვთელი თქვენს წინადადებას, წარუდგინო ჰიმლერს მოთხოვნა უპირობოდ დანებება ყველა ფრონტზე, მათ შორის საბჭოთა ფრონტზე, ერთადერთ სწორად... გთხოვ, იმოქმედო შენი სულისკვეთებით. წითელი არმია ზენოლას მოახდენს ბერლინზე ჩვენი საერთო საქმის ინტერესებიდან გამომდინარე“.

1945 წლის 30 აპრილს, ბერლინის გარეუბანში იმპერიის კანცელარიის თავმჯდომარეში, ჰიტლერმა თავი მოიკლა. მან თავის მემკვიდრედ დანიშნა საზღვაო ძალების მთავარსარდალი, გროს-ადმირალი კ. დენიცი, რომელმაც შექმნა „ახალი მთავრობა“. მალევე, დენიცის წარმომადგენლებმა, გერმანიის საზღვაო ძალების ახალი მთავარსარდალის, ადმირალ გენერალ გ. ი. ფონ ფრიდებურგის ხელმძღვანელობით, დაამყარეს კონტაქტი მონტგომერთან. მონტგომერი მოითხოვდა გერმანიის ჯარების კაპიტულაციას და ჩრდილოეთ გერმანიაში, ჰოლანდიაში და დანიაში ყოველგვარი წინაპირობის გარეშე დანებებას. 1945 წლის 4 მაისს ლუნებურგში, სადაც მდებარეობდა ბრიტანეთის შტაბ-ბინა ფრიდებურგმა ხელი მოაწერა გერმანიის ჩრდილო-დასავლეთის ფრონტის ჯარების კაპიტულაციის აქტს.

თავად ეიზენჰაუერი არ მონაწილეობდა მოლაპარაკებებში. მას ხელმძღვანელობდა მოკავშირეთა საექსპედიციო ძალების შტაბის უფროსი, გენერალ-ლეიტენანტი უ. სმიტი. გერმანელებმა შესთავაზეს სეპარატისტული ზავის დადება დასავლურ ძალებს. ამაზე გენერალმა სმიტმა უპასუხა, რომ დასავლელი მოკავშირეები მზად იყვნენ განეხილათ დასავლეთის ფრონტზე გერმანიის კაპიტულაციის საკითხი მოკავშირე რუსებთან ერთად. ფრიდებურგს შესთავაზეს სამხედრო კაპიტულაციის აქტის პროექტი.

თავის მხრივ, ფრიდებურგმა გაუგზავნა შეტყობინება დენიცს და სთხოვა, მიეცა მისთვის უფლებამოსილება ეწარმოებინა მოელაპარაკები სრულ კაპიტულაციაზე ან გამოეგზავნა ვინმე, ვისაც ამის უფლება ექნებოდა. საკითხის ასეთი ფორმულირება ფაქტობრივად ნიშნავდა, რომ არ მოხდებოდა გერმანული ჯარების რეალური კაპიტულაცია საბჭოთა სარდლობის წინაშე და რომ ეიზენჰაუერი, მიუხედავად იმისა, რომ მან უარყო სეპარატისტული კაპიტულაცია, ფაქტობრივად მზად იყო მიეღო გერმანიის შეიარაღებული ძალების, როგორც აღმოსავლეთის, ისე დასავლეთის კაპიტულაცია. ეიზენჰაუერის ეს

პოზიცია დენიცისთვის, ნიშნავდა, რომ გერმანელების სურვილმა შეენეცვიათ ომი ინგლისელებთან და ამერიკელებთან რათა გაეგრძელებინათ იგი რუსების წინააღმდეგ, განიცადა სრული კრაზი.

მეორე დღეს სმიტმა ეიზენჰაუერის მოლაპარაკებებზე, ინფორმაცია გადასცა რეიმსში მინვეულ წითელი არმიის წარმომადგენლებს - საფრანგეთში საბჭოთა მისიის ხელმძღვანელს, გენერალ-მაიორ ი. სუსლოპაროვს, მის თანმხლებ პოლკოვნიკ ი. ზენკოვიჩს და მთარგმნელ ლეიტენანტ ი. ჩერნიაევს.

5 მაისს ფრიდებურგი ჩავიდა საფრანგეთის ჩრდილო-დასავლეთში მდებარე ქალაქ რეიმსში, სადაც მდებარეობდა მოკავშირეთა ძალების მეთაურის, არმიის გენერალ დუაიტ ეიზენჰაუერის (აშშ) შტაბი, რათა ეს სამხრეთი ჯგუფი ინგლისისა და ამერიკელებისათვის გადაეცა. ეიზენჰაუერი გერმანელ მაღალჩინოსანს ყველა ფრონტზე მხოლოდ უპირობო კაპიტულაციაზე თანხმდებოდა.

ამ პირობებში, იოდლი იძულებული გახდა კვლავ დაკავშირებოდა დენიცს და ეთხოვა თანხმობა კაპიტულაციის აქტის საბოლოო ხელმოწერაზე. ასეთი თანხმობა მიღებული იქნა. თუმცა, დენიცის მიერ იოდლისთვის მიცემულ უფლებამოსილებაში, ფორმულირება დარჩა „გენერალ ეიზენჰაუერის წარმომადგენლობასთან ზავის შეთანხმების დადება“. ხელმოწერის ცერემონიისთვის მზადება დაიწყო. გადაწყდა მისი გამართვა ეიზენჰაუერის შტაბ-ბინის „რუკების ოთახში“, რომელიც ტექნიკური კოლეჯის შენობაში იყო განთავსებული. მასში 1945 წლის 7 მაისს ცენტრალური ევროპის დროით 2:34 საათზე დაიწყო ხელმოწერის პროცედურა. დიდი მაგიდის ერთ მხარეს, კედლებზე ჩამოკიდებულ რუკებს შორის იჯდა მოკავშირეთა ძალების შეიარაღებული ძალების ათი წარმომადგენელი. ამერიკიდან - გენერალი უ. სმიტი, გენერალი კ. სპაატსი და გენერალ-მაიორი რ. ბული; სსრკ-დან - გენერალ-მაიორი ი. სუსლოპაროვი და პოლკოვნიკი ი. ზენკოვიჩი; დიდი ბრიტანეთიდან - ადმირალი გ. ბეროუ, გენერალ-ლეიტენანტი ფ. მორგანი, გენერალ-მაიორი კ. სტრონგი; საფრანგეთიდან - გენერალ-მაიორი ფ. სევეზი. შემდეგ მიიწვიეს სამი უფლებამოსილი გერმანელი, რომლებმაც დაიკავეს ადგილები მაგიდის მეორე მხარეს. ესენი იყვნენ: გენერალ-პოლკოვნიკი ა. იოდლი, გენერალ-ადმირალი გ. ფონ ბრანდებურგი და გენერალ-მაიორი ფ. ოქსენიუსი.

სამხედრო კაპიტულაციის აქტი

რეიმსი 1945 წლის 7 მაისი
მხოლოდ ეს ტექსტი ინგლისურად არის ავთენტური.

1. ჩვენ, ქვემოთ ხელმომწერები, ვმოქმედებთ გერმანიის სარდლობის სახელით, ვეთანხმებით მო-

კავშირეთა ექსპედიციის უმაღლესი სარდლობას და ამავე დროს საბჭოთა უმაღლესი სარდლობას. ჩვენი შეიარაღებული ძალების უსიტყვო კაპიტულაციას ხმელეთზე, ზღვაზე და ჰაერზე, ასევე ყველა ძალის, რომელიც ამჟამად გერმანიის სარდლობის ქვეშ იმყოფება,

2. გერმანიის უმაღლესი სარდლობა დაუყოვნებლივ გასცემს ბრძანებას სახმელეთო, საზღვაო და საჰაერო ძალების ყველა გერმანელ მეთაურს და გერმანიის მეთაურობის ყველა ძალების მიმართ, შეწყვიტონ საომარი მოქმედებები 8 მაისს ცენტრალური ევროპის დროით 23.01 საათზე და დარჩნენ თავიანთ ადგილებში, სადაც იმ დროს იმყოფებოდნენ. არ გაანადგუროთ და არ დააზიანოთ გემები და თვითმფრინავები, მათი ძრავები, კორპუსები და აღჭურვილობა.

3. გერმანიის უმაღლესი სარდლობა დაუყოვნებლივ გამოყოფს შესაბამის მეთაურებს და უზრუნველყოფს მოკავშირეთა საექსპედიციო ძალების უმაღლესი სარდლობისა და საბჭოთა კავშირის უმაღლესი სარდლობის ყველა შემდგომი ბრძანების შესრულებას.

4. ეს აქტი არ იქნება შემაფერხებელი ცვლილებებისა კაპიტულაციის სხვა გენერალურ დოკუმენტების, რომელიც დადებულია გაერთიანებული ერების ან მისი სახელით, რომელიც ეხება გერმანიას და ზოგადად გერმანიის შეიარაღებულ ძალებს.

5. იმ შემთხვევაში, თუ გერმანიის უმაღლესი სარდლობა ან მის მეთაურობით მყოფი შეიარაღებული ძალები არ იმოქმედებენ კაპიტულაციის ამ ინსტრუმენტის შესაბამისად, მოკავშირეთა საექსპედიციო ძალების უმაღლესი სარდლობა და საბჭოთა კავშირის უმაღლესი სარდლობა მიიღებენ ისეთ სადამსჯელო ზომებს ან სხვა ქმედებებს, როგორსაც ისინი საჭიროდ მიიჩნევენ.

ხელმოწერილია რეიმსში (საფრანგეთი) 2 საათზე. 41 ნთ. 1945 წლის 7 მაისი

გერმანიის სახელით
უმაღლესი სარდლობა **იოდლი**

თანდასწრებით:

უფლებამოსილი მოკავშირეთა საექსპედიციო ძალები უმაღლესი სარდლობის უფლებამოსილი **უ. სმიტი;**

უფლებამოსილი საბჭოთა კავშირის უმაღლესი მთავარსარდლობის

ი. სუსლოპაროვი

საფრანგეთის არმიის

გენერალ-მაიორი

(მონმის სახით) **ფ. სევეზი.** [1-8]

გერმანიის წარმომადგენლების პალატაშულება მოკავშირეთა უმაღლესი სარდლობის წინაშე

შეთანხმებულია გერმანიის წარმომადგენლობის ქვემოთ ხელმოწერებთან, რომ შემდეგი გერმანელი სამხედრო მოსამსახურეები ჩამოვლენ შესაბამისი უფლებამოსილებით მოკავშირეთა საექსპედიციო ძალების უმაღლესი სარდლისა და საბჭოთა კავშირის უმაღლესი სარდლობის მიერ მითითებულ დროსა და ადგილზე, რათა განახორციელონ ოფიციალური რატიფიკაცია. გერმანიის უმაღლესი სარდლობა გერმანიის შეიარაღებული ძალების ამ აქტის უსიტყვო კაპიტულაციის შესახებ.

უმაღლესი მთავარსარდალი

სახმელეთო ჯარების მთავარსარდალი

საზღვაო ძალების მთავარსარდალი

საჰაერო ძალების მთავარსარდალი.

ხელს აწერს **იოდლი**, რომელიც წარმომადგენს გერმანიის უმაღლესი სარდლობას.

2 საათი 41 წუთი 1945 წლის 7 მაისი
რეიმსი, საფრანგეთი. [1-30]

კოალიციის შეიარაღებული ძალების წარმომადგენლებმა ხელმოწერით დაადასტურეს, რომ აქტს ხელი მათი თანდასწრებით მოენერა. დოკუმენტს ხელი მოაწერეს: მოკავშირეთა საექსპედიციო ძალების უმაღლესი სარდლის სახელით სმიტმა, საბჭოთა უმაღლესი სარდლობის სახელით სუსლოპაროვმა, რომელმაც ხელი მოაწერა ლათინური ასოებით. როგორც მონმემ, საფრანგეთის არმიის სახელით სევეზმა [2-485-490]. ხელმოწერის შემდეგ, იოდლმა ითხოვა სიტყვა და ნებართვის მიღების შემდეგ განაცხადა: „გენერალო, ამ ხელმოწერით გერმანელი ხალხი და გერმანიის შეიარაღებული ძალები მთლიანად თქვენს გულმონყალებაზე არიან... ამ ომში, რომელიც ხუთ წელზე მეტხანს გაგრძელდა, გერმანელი ხალხი და მათი შეიარაღებული ძალები დაზარალდნენ ალბათ, იმაზე მეტად, ვიდრე მსოფლიოს ნებისმიერ სხვა ერები. ამ დროს მხოლოდ იმის იმედი შემიძლია გამოვხატო, რომ გამარჯვებული მათ გულმონყალებით მოექცევა“. [ხელმოწერის ყველა დოკუმენტი ინახება აშშ ნაციონალურ არქივში] იოდლის სიტყვებს რეაგირება არ მოჰყოლია. მთელი პროცედურა 7 წუთი გაგრძელდა. ამის შემდეგ იოდლი, ფრიდებურგი და ოქსენიუსი გადაიყვანეს სხვა შენობაში, რომელშიც იყო ეიზენჰაუერის რეზიდენცია, სადაც მათ ამერიკელი გენერალი პირველად ნახეს. საუბარი სულ ორ წუთს გაგრძელდა.

ეიზენჰაუერის კითხვაზე, ხვდებოდნენ თუ არა გერმანელი უფლებამოსილი პირები მათ მიერ ხელმოწერილი აქტის სრულ მნიშვნელობას და დაცული იქნებოდა თუ არა ჩაბარების პირობები,

დადებითი პასუხი გაეცა. ეიზენშაუერი შემდეგ ესაუბრა თავის შტაბის ოფიცრებს, ასევე საბჭოთა წარმომადგენლებს. 1945 წლის 7 მაისის დილით, მოკავშირეთა უმაღლესი საექსპედიციო ძალების შტაბმა გამოაქვეყნა კომუნიკე, რომელიც იწყებოდა შემდეგი სიტყვებით: „მოკავშირეები ოფიციალურად აცხადებენ გერმანიის კაპიტულაციას. ხელმოწერა შედგა რეიმსში, ეიზენშაუერის შტაბ-ბინაში...“ ამავ დროს, ეიზენშაუერმა გაუგზავნა დეპეშა ყველა დაქვემდებარებულ შტაბს წარწერით „სასწრაფო“, რომელშიც ეწერა: „მოკავშირეთა ძალების მისია დასრულდა 1945 წლის 7 მაისს ქ. 2:41 სთ. ადგილობრივი დროით.“

საინტერესოა გენერალ-მაიორის სუსლოპაროვის მონაწილეობის ისტორია ქ. რეიმსში გერმანიის ჩაბარების აქტის ხელმოწერაში.

როდესაც ეიზენშაუერმა გადაწყვიტა ხელი მოეწერა სამხედრო ჩაბარების აქტს, მთავარი კითხვა არ იყო გადაწყვეტილი: როგორ მოვექცეთ რუსებს? საბჭოთა სარდლობის უახლოესი უფლებამოსილი წარმომადგენელი იმ დროს იყო პარიზში, რეიმსიდან 125 კილომეტრში. დენიცი ამასობაში სასონარკვეთილი აჩქარებდა იოდლს, რაც შეიძლება მალე მოეწერა ხელი დოკუმენტზე, რათა ფორმალურად მაინც მომხდარიყო კაპიტულაცია რუსების გარეშე. ეიზენშაუერი დაუკავშირდა მონტგომერს. მან მაშინვე უპასუხა: მოაწერეთ ხელი. რაც შეეხება რუსებს? - დაუყოვნებლივ გააგებინე მათ - უპასუხა ფელდმარშალმა. საბჭოთა წარმომადგენელი, რომელიც „ინფორმირებული იყო“ იყო საბჭოთა სამხედრო მისიის უფროსი დასავლეთის მოკავშირეთა შტაბში, რომლისთვისაც უნდა გაეგებინებინათ იყო გენერალ-ლეიტენანტი ივანე სუსლოპაროვი. მასთან ეიზენშაუერის ადგიუტანტი 6 მაისს საღამოს სარდლის დავალებით მასთან მივიდა -და სთხოვა სასწრაფოდ მისულიყო მის შტაბში. სუსლოპაროვმა უმაღლესი მოხსენება გაგზავნა მოსკოვში და გაფრინდა რეიმსში. დუაიტ ეიზენშაუერმა იგი ხაზგასმული თავაზიანობით მიიღო. სადილზე დაპატიჟა. სანამ მაგიდასთან დაჯდებოდნენ, მან თქვა, რომ გენერალი იოდლი ახლა შტაბში იმყოფებოდა. ახლახან, დენიციდან წამოვიდა წინადადება ინგლის-ამერიკის ჯარებთან კაპიტულაციის.

-თქვენ მას შეხვდით? - დააზუსტა სუსლოპაროვმა.

- ჩვენ ვისაუბრეთ - მორიდებით გაიღიმა ეიზენშაუერმა.

სუსლოპაროვი სიბრაზისაგან თავის თავს არ ეკუთვნოდა, მაგრამ თავს იკავებდა. გენერალს ყოველთვის ახსოვდა, თუ რა მისია ეკისრებოდა აქ. ნერვების ასეთი თამაში ახალი აღარ იყო. რამდენიმე დღის წინ, 29 აპრილს, იტალიაში არმიის „ც“ ჯგუფის მეთაური, გენერალ-პოლკოვნიკ ფიტინგოფ-მილს, სურდა წასულიყო კასერტაში, რათა ხელი

მოეწერა თავისი ჯარების კაპიტულაციისათვის. მოგვინია გამოგვევლინა ჩვენი ნება და ამ აქტის დამსწრედ ყოფილიყო საბჭოთა კავშირის წარმომადგენელი გენერალი კისლენკო.

„მაშ, კაპიტულაციას აცხადებენ თქვენთან, მაგრამ ჩვენთან...“ - არ დაასრულა სუსლოპაროვმა დიპლომატიურად.

„კარგი... განაგრძეთ ბრძოლა, რა თქმა უნდა“, - დაასრულა მისთვის ირონიულად ეიზენშაუერმა. „მაგრამ ჩვენ ამას არ დავუშვებთ“, - დაუმატა მან მაშინვე. და რუსი მაგიდასთან მიიწვია. გამოცდილებამ და ინტუიციამ სუსლოპაროვს უთხრა, რომ ამ საუბრით საქმე არ დასრულდებოდა.

საღამოს სუსლოპაროვი ისევ მიიწვია ეიზენშაუერმა. მისი თქმით, მოლაპარაკებების შემდეგ გერმანელები შესაბამის აქტს მოაწერდნენ ხელს და გადასცა დოკუმენტი. ხელმოწერა დაიგეგმა 1945 წლის 7 მაისს დილის 2:30 საათზე, ოპერატიული განყოფილების შენობაში. სუსლოპაროვმა დოკუმენტის კითხვა დაიწყო. გერმანიის სარდლობა 9 მაისს 00:01 საათზე საომარი მოქმედებების შეწყვეტის შესახებ ბრძანებას გასცემდა. ყველა გერმანული ჯარი თავის პოზიციებზე უნდა დარჩენილიყო. აკრძალული იყო იარაღის მწყობრიდან გამოყვანა. მოკავშირეთა საექსპედიციო ძალების მთავარსარდლისა და საბჭოთა კავშირის უმაღლესი სარდლობის ყველა ბრძანების შესრულება გარანტირებული იყო... სუსლოპაროვმა კარგად იცოდა, რომ რა დოკუმენტისთვისაც არ უნდა მოეწერა ხელი აქ, რეიმსში, საბჭოთა-გერმანიის ფრონტზე ომი მაინც გაგრძელდებოდა. რადგან მას ჰქონდა ინფორმაცია, რომ დენიცი აპირებდა თავისი ჯარების გაყვანას სტუმართმოყვარე დასავლეთში. სუსლოპაროვმა ისიც იცოდა, რომ ჩერჩილი მთელი ძალით ცდილობდა ხელი შეეშალა დამარცხებული მტრის ტერიტორიაზე, ანუ ბერლინში აქტის ხელმოწერისათვის. მან უნყოლა ჩერჩილის საიდუმლო ბრძანების შესახებ გერმანული იარაღის შეგროვებისა და სამეთაურო პერსონალის შენარჩუნების შესახებ. მას ესმოდა, რომ დასავლეთი ჩქარობდა ამ კაპიტულაციის აქტს, რათა კიდევ ერთი თამაში დაეწყო საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ. სუსლოპაროვმა სასწრაფოდ გაგზავნა დეპეშა კრემლში. მაგრამ დრო გადიოდა და მოსკოვი დუმდა. ამასობაში სუსლოპაროვს კვლავ ეპატიჟებოდნენ ეიზენშაუერთან, მას იწვევდნენ შტაბ-ბინაში აქტზე ხელმოწერისთვის. გენერალ სუსლოპაროვს კი რთული კითხვის წინაშე დადგა: მოეწერა ხელი თუ არა? თუ სტალინის თანხმობის გარეშე მოაწერ ხელს, მაშინ ეს... ზოგადად, წარმოუდგენელია! თუ ხელს არ მოაწერ, ეს ნიშნავს, რომ დაეხმარები ნაცისტური იდეის განხორციელებას, ცალკე სამყაროს შესახებ. მოკლედ, სუსლოპაროვმა ხელმოწერის ისტორიული გადაწყვეტილება მიიღო. 2 საათსა და 41 წუთზე ხელი მოაწერა კაპიტულა-

ციის აქტს. თუმცა, სუსლოპაროვმა აქტზე გააკეთა უმნიშვნელოვანესი შენიშვნა. რომლის თანახმადაც „კაპიტულაციის აქტის ხელმოწერის ცერემონია კიდევ ერთხელ უნდა განმეორებულიყო, თუ ამას რომელიმე მოკავშირე სახელმწიფო მოითხოვდა“. სუსლოპაროვმა მოხსენება მაშინვე გაგზავნა მოსკოვში. და იქიდან მოვიდა დიდი ხნის ნანატრი გზავნილი - რეიმსში არანაირ კაპიტულაციებზე ხელმოწერა არ უნდა მოხდეს. საინტერესოა ის, რომ დღემდე გაურკვეველია, ვინ დააყოვნა ა მოსკოვის პასუხი.

სტალინმა, როგორც ცნობილია, ძალიან კატეგორიულად გამოხატა თავისი აზრი: „რეიმსში ხელმოწერილი ხელშეკრულება არ შეიძლება გაუქმდეს, მაგრამ არც უნდა მივიღოთ. კაპიტულაცია უნდა განხორციელდეს, როგორც ყველაზე მნიშვნელოვანი ისტორიული აქტი და მიღებული იყოს არა გამარჯვებულთა ტერიტორიაზე, არამედ იქ, საიდანაც ფაშისტური აგრესია წამოვიდა - ბერლინში და არა ცალმხრივად, არამედ აუცილებლად ანტიჰიტლერული კოალიციის ყველა სამხედრო სარდლობის მონაწილეობით“. ეს იყო სამართლიანი და სწორი და მაშინ არავინ აბრუნებდა ენას მის გასაპროტესტებლად. 8 მაისს, ბერლინის გარეუბანში კარლსჰორსტში, მოკავშირე ქვეყნების უმაღლესი სარდლობის წარმომადგენლების მიერ რატიფიცირებული იქნა რეიმსის ოქმი გერმანიის უპირობო კაპიტულაციის შესახებ. უფრო მეტიც, საფრანგეთის წარმომადგენლები არ მიიწვიეს რეიმსში ხელმოწერისთვის, რითაც აღშფოთებული იყო ფრანგი მთავარსარდალი დელატრე დე ტასინი.

აი, როგორ აღწერს ამას თავის მოგონებებში ნიტელი არმიის გენერალური შტაბის ყოფილი უფროსი ს. შტემენკო. ის აღნიშნავს, რომ 6 მაისს ეიზენჰაუერის ადიუტანტი გაფრინდა სუსლოპაროვთან და გადასცა მთავარსარდლის მონვევა სასწრაფოდ მისულიყო მის შტაბში. ეიზენჰაუერმა მიიღო საბჭოთა გენერალი თავის რეზიდენციაში და თქვა, რომ ჰიტლერის გენერალი იოდლი ჩამოვიდა ინგლის-ამერიკულ ჯარებთან კაპიტულაციისა და სსრკ-ს წინააღმდეგ ბრძოლის წინადადებით. სუსლოპაროვმა უპასუხა ანგლო-ამერიკული სარდლობის ხელმძღვანელს, რომ იყო ვალდებული, რომლებიც ერთობლივად მიიღეს ანტიჰიტლერის კოალიციის წევრებმა ყველა ფრონტზე მტრის უპირობო კაპიტულაციასთან დაკავშირებით, მათ შორის, რა თქმა უნდა, აღმოსავლეთის ფრონტზე. ეიზენჰაუერმა თქვა, რომ იოდლისგან გერმანიის სრულ კაპიტულაციას ითხოვდა და სხვა წინადადებას არ მიიღებდა. შემდეგ მთავარსარდალმა სთხოვა სუსლოპაროვს მოეხსენებინა მოსკოვისთვის კაპიტულაციის დოკუმენტის ტექსტი, იქ მიეღო თანხმობა და ხელი მოეწერა მისთვის საბჭოთა კავშირის სახელით.

სუსლოპაროვს ძალიან ცოტა დრო რჩებოდა თავისი მთავრობისგან მითითებების მისაღებად. მან მოსკოვში გაგზავნა დეპეშა კაპიტულაციის დოკუმენტზე მოახლოებული ხელმოწერის შესახებ და ითხოვა ინსტრუქციები. რამდენიმე საათი გავიდა მანამ, სანამ სუსლოპაროვის დეპეშა დანიშნულ დანიშნულებამდე მიიტანეს. რეიმსში შუალამე იყო და ჩაბარების დრო დადგა. მოსკოვიდან არანაირი მითითება არ მოსულა. სუსლოპაროვმა გადაწყვიტა ხელი მოეწერა დოკუმენტისათვის. ამავდროულად, შტემენკო წერს, რომ მან, რამაც საშუალებას მისცა საბჭოთა მთავრობას გავლენა მოეხდინა მოვლენების შემდგომ მიმდინარეობაზე, საჭიროების შემთხვევაში, შენიშვნა გააკეთა დოკუმენტზე. აქტში ნათქვამია, რომ „სამხედრო კაპიტულაციის ეს პროტოკოლი არ გამორიცხავს მომავალში გერმანიის სხვა, უფრო სრულყოფილი კაპიტულაციის აქტის ხელმოწერას, თუ ამის შესახებ რომელიმე მოკავშირე მთავრობა განაცხადებს“. შტემენკოს თქმით, ეიზენჰაუერი და სხვა ძალების წარმომადგენლები შტაბში დაეთანხმნენ სუსლოპაროვის ამ შენიშვნას დაეთანხმნენ. როგორც შტემენკო შემდგომში ყვება, ეიზენჰაუერმა მიულოცა სუსლოპაროვს აქტის ხელმოწერა. „ამ უკანასკნელმა თავისი მოხსენება მოსკოვში გაგზავნა. და იქიდან, ამასობაში, იყო კონტრ-გამგზავნი, რომელშიც მითითებული იყო: არ მოაწეროთ ხელი არანაირ დოკუმენტს!.. მხოლოდ ბერლინში, 9 მაისს, ჩაბარების აქტის ხელმოწერის პროცედურის შემდეგ სუსლოპაროვმა შეიტყო, სტალინმა პირადად უთხრა ვიშინსკის. რომ მას არ ჰქონდა პრეტენზია რეიმსში გენერლის ქმედებებზე“ [3-424-426, 436].

აღსანიშნავია რეიმსში ხელმოწერილი კაპიტულაციის აქტის ტექსტის ისტორია. პრინციპში, კაპიტულაციის დოკუმენტს არანაირი პრობლემა არ უნდა ჰქონოდა. ყველაფერი დიდი ხნის წინ იყო შეთანხმებული მოკავშირეებს შორის. დოკუმენტი შეიმუშავა და შეთანხმდა ევროპის სამხმრივი საკონსულტაციო კომისიის (EKK) მიერ, რომელიც შეიკრიბა ლონდონში, შემდეგ კი ხელი მოაწერეს წევრებმა 1944 წლის 25 ივლისს. დოკუმენტი სახელწოდებით „გერმანიის უსიტყვო კაპიტულაცია“ 7 შესწორების გარეშე დაამტკიცა აშშ-ს მთავრობამ 1944 წლის 9 აგვისტოს, სსრკ-ს მთავრობამ 1944 წლის 21 აგვისტოს და ბრიტანეთის მთავრობამ 1944 წლის 21 სექტემბერს. ამ დოკუმენტის პირობების მიხედვით, გერმანიის კაპიტულაცია უნდა ყოფილიყო უსიტყვო და აღმოსავლეთისა და დასავლეთის ყველა ფრონტებზე ერთდროული. გერმანიის არმიები ადგილზე უნდა დარჩენილიყვნენ და იარაღი დაეყარათ მონინააღმდეგის წინაშე. „დიდი სამეული“-ს ყირიმის გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით, რომ საფრანგეთი გერმანიის ტერიტორიის საოკუპაციო ძალებს შორის შევიდეს EKK

-ის ფარგლებში ხელი მოეწერა 1945 წლის 1 მაისს. ამრიგად დოკუმენტი ცვლილებებით გერმანიის უსიტყვო კაპიტულაციის შესახებ გაფორმებული იყო 1944 წლის 25 ივლისიდან. ყველა ცვლილება შეადგენდა მხოლოდ ტექსტში სიტყვების „საფრანგეთის რესპუბლიკის“ და ამ სიტყვების შესაბამისი ეკვივალენტების შესაბამის ადგილებში ჩართვას (აღსანიშნავია ის, რომ აგრესორი ქვეყნების უპირობო კაპიტულაციის პრინციპი წამოაყენა პრეზიდენტმა ფ. რუზველტმა 1943 წლის იანვარში. ის შემდეგ დაფიქსირდა 1943 წლის ოქტომბერში მოსკოვში სსრკ-ს, აშშ-ს და დიდი ბრიტანეთის საგარეო საქმეთა მინისტრების საყოველთაო უსიშროების დეკლარაციაში გამართულ კონფერენციაზე). ეს შეთანხმება დაამტკიცა ინგლისისა და საფრანგეთის მთავრობებმა 1945 წლის 15 მაისს გერმანიის კაპიტულაციის აქტების ხელმოწერის შემდეგ. სსრკ-სა და აშშ-ს მთავრობებს თვლიდნენ, რომ ამ შეთანხმების სპეციალური დამტკიცება საჭირო არ იყო, რადგან ეს გათვალისწინებული იყო ყირიმის კონფერენციის გადაწყვეტილებით [4-22, 26-32, 34-37].

ამგვარად, როდესაც გერმანულმა სარდლობამ იკითხა იარაღის დაყრის შესაძლებლობის შესახებ, ამის შესახებ ერთადერთი ოფიციალური 1944 წლის 25 ივლისით დათარიღებული დოკუმენტი იყო. სწორედ ამ კონკრეტული დოკუმენტის ტექსტი გაიგზავნა რეიმსში ეიზენჰაუერის შტაბ-ბინაში 1945 წლის მარტში. თუმცა, 7 მაისს რეიმსში ხელმოწერილი სამხედრო კაპიტულაციის აქტი არ იყო შეთანხმებული დოკუმენტი, რომელიც EKK-მ შეიმუშავა. ეს დოკუმენტი რეიმსში სხვამ ჩაანაცვლა და მას 1944 წლის 25 ივლისის დოკუმენტთან საერთო არაფერი ჰქონდა. [5-22, 26-32, 34-37].

EKK-ის მიერ შემუშავებული დოკუმენტში იყო თოთხმეტი მკაფიოდ ჩამოყალიბებული მუხლის ვრცელი ტექსტი, რომელშიც გარდა სამხედრო პირობებისა, ასევე ნათქვამია, რომ სსრკ-ს, აშშ-ს და ინგლისს „უმაღლესი ძალაუფლება ექნებათ გერმანიასთან მიმართებაში“ და წარმოაყენებენ დამატებით პოლიტიკურ, ადმინისტრაციულ, ეკონომიკურ, ფინანსურ, სამხედრო და სხვა მოთხოვნებს.9 ამის საპირისპიროდ, რეიმსში ხელმოწერილი ტექსტი იყო მოკლე და შეიცავდა მხოლოდ ხუთ სტატიას. მას ერქვა „სამხედრო კაპიტულაციის აქტი“ და ეხებოდა ექსკლუზიურად ბრძოლის ველზე გერმანული ჯარების კაპიტულაციის საკითხს.

რეიმსში კაპიტულაციის აქტის ხელმოწერისთანავე, სტალინმა დაურეკა ბერლინში მარშალ გ. ჟუკოვს და უთხრა, რომ ის არ დათანხმებოდა, რომ აქტზე ხელი არ ყოფილიყო მოწერილი ბერლინში. სტალინმა ასევე აღნიშნა, რომ საბჭოთა ხალხმა და არა მოკავშირეებმა გადაიტანეს ომის მთავარი ტვირთი მხრებზე, ამიტომ კაპიტულაციას ხელი უნდა მოეწეროს ანტიჰიტლერული კოალიციის ყველა ქვეყ-

ნის უმაღლესი სარდლობის წინაშე და არა მხოლოდ მოკავშირეთა საექსპედიციო ძალების უმაღლესი სარდლობის წინაშე.

თუმცა, რეიმსში ჩაბარების აქტის ხელმოწერამ თავის როლი მაინც ითამაშა. საჭირო იყო ამ მდგომარეობიდან გამოსვლა. 7 მაისს სტალინმა და წითელი არმიის გენერალური შტაბის უფროსმა, არმიის გენერალმა ანტონოვმა, ხელი მოაწერეს ჟუკოვისადმი მიმართულ ბრძანებას: „უმაღლესი მთავარსარდლობის ბანაკი უფლებას გაძლევთ მოახდინოთ გერმანიის შეიარაღებული ძალების უსიტყვო კაპიტულაციის ოქმის რატიფიცირება“. 8 მაისს დილით, სსრკ საგარეო საქმეთა სახალხო კომისრის მოადგილე ა. ვიშინსკი ხუთკაციან ჯგუფთან ერთად გაგზავნეს ბერლინში. სახელდობრ, მასში შედიოდა ს. ბაზაროვი, რომელიც ასევე მონაწილეობდა გერმანიის უსიტყვო კაპიტულაციის შესახებ დოკუმენტის პროექტის მომზადებაში. მათ ჩაიტანეს საჭირო დოკუმენტაცია.

იმავე დღის ორ საათზე ბერლინში ჩავიდნენ მოკავშირეთა საექსპედიციო ძალების უმაღლესი სარდლობის წარმომადგენლები: ბრიტანეთის საჰაერო ძალების მეთაური მარშალი ა. უ. ტედერი, აშშ-ს სტრატეგიული საჰაერო ძალების მეთაური, გენერალი კ. სპატსი და მოკავშირეთა საჰაერო-საზღვაო ძალების მეთაური ინგლისელი ადმირალი გ. ბეროუ. ერთი საათის შემდეგ ჩამოვიდა საფრანგეთის პირველი არმიის მთავარსარდალი გენერალი ჟ. დელატრ დე ტასინი. რაც შეეხება ეიზენჰაუერს, ის თავდაპირველად დათანხმდა 8 მაისს ბერლინში გაფრენას ჟუკოვის მიერ გამოცხადებულ ცერემონიაზე, მაგრამ დათქმა გააკეთა, რომ უამინდობის შემთხვევაში ის ბერლინში გაგზავნიდან მოსკოვში აშშ-ისა და ბრიტანეთის სამხედრო მისიების ხელმძღვანელებს. თუმცა, მისი შტაბის ზოგიერთი წევრის წინააღმდეგობის შემდეგ, რომელსაც შეუერთდა ჩერჩილი, ეიზენჰაუერმა მის ნაცვლად ბერლინში გაგზავნა თავისი მოადგილე, ბრიტანეთის საჰაერო მარშალი ტედერი. შემდეგ, ბრიტანელი ოფიცრების თანხლებით ბერლინში ჩავიდნენ რეიმსში დაკისრებული ვალდებულების გერმანელი უფლებამოსილი შესრულებლები. უმაღლესი სარდლობის შტაბის უფროსი ფელდმარშალი ვ. კაიტელი, ფლოტის გენერალი ადმირალი გ. ფონ ფრიდებურგი და ავიაციის გენერალ-პოლკოვნიკი გ. შტუმპფი. უმაღლესი მთავარსარდალი, რეიმსის ვალდებულების მიუხედავად, ბერლინში არ ჩავიდა. დენიკის მიერ ხელმოწერილ უფლებამოსილებაში ნათქვამია, რომ კეიტელს, ფრიდებურგს და შტუმპფს უფლება ჰქონდათ „მოკავშირეთა საექსპედიციო ძალების უმაღლესი და საბჭოთა უმაღლესი სარდლობის წინაშე რატიფიცირება მოეხდინათ გერმანიის შეიარაღებული ძალების უსიტყვო კაპიტულაციის“.

ვერმახტის შტაბის უმაღლესი მთავარსარდალი, 1945 წლის 7 მაისი

ვაძლევ უფლებამოსილებას ვერმახტის უმაღლესი მთავარსარდლობის შტაბის უფროსს, ფელდმარშალ კაიტელს და იმავდროულად ადმირალ ფონ ფრიდებურგს, სამხედრო-საზღვაო ძალების მთავარსარდალ გენერალ პოლკოვნიკ შტუმპფს, რატიფიცირება მოახდინონ გერმანიის შეიარაღებული ძალების უსიტყვო კაპიტულაციისა მოკავშირეთა საექსპედიციო ძალების უმაღლესი ხელმძღვანელობისა და საბჭოთა უმაღლესი სარდლობის წინაშე.

გროს ადმირალი დოჰენიცი, დიდი ადმირალი.”[6]

აეროდრომიდან მოკავშირეები და გერმანიის სრულუფლებიანი წარმომადგენლები ჩავიდნენ ბერლინის აღმოსავლეთ ნაწილში, კარლსჰორსტში, სადაც გერმანული სამხედრო საინჟინრო სკოლის ოფიცერთა კლუბის ორსართულიან შენობაში მოზადდა დარბაზი აქტის ხელმოწერის ცერემონიისთვის. კეიტელი და მისი გარემოცვა მეორე სართულის ერთ-ერთ ოთახში მოათავსეს. მოკავშირეთა ძალების სარდლობის წარმომადგენლები შეიკრიბნენ იმავე შენობაში, ჟუკოვის ოთახში, რათა განეხილათ ბრძანება და პროცედურა, რომელიც უნდა დაეცვათ კაპიტულაციის მიღებისას. განხილვას საკმაოდ დიდი დრო დასჭირდა. მიღწეული იქნა საერთო შეთანხმება, რომ თავმჯდომარე იქნებოდა ჟუკოვი.

მოსკოვის დროით ზუსტად 24 საათზე დარბაზში შევიდნენ მოკავშირეთა სარდლობის წარმომადგენლები. შეხვედრა მარშალმა ჟუკოვმა გახსნა და შემდეგ გერმანიის წარმომადგენლების დარბაზში მიწვევა სთხოვა. მათ სთხოვეს, ცალკე მაგიდასთან

დამსხდარიყვნენ, შესასვლელიდან არც თუ ისე შორს. გერმანელებს ჰკითხეს, ნაიკითხეს თუ არა უსიტყვო კაპიტულაციის დოკუმენტი და ჰქონდათ თუ არა მასზე ხელმოწერის უფლება. კეიტელის დადებითი პასუხის შემდეგ, ჟუკოვის მოწვევით, ისინი მიუახლოვდნენ მაგიდას, რომელზეც მოკავშირეთა ძალების წარმომადგენლები და მათი მრჩეველები ისხდნენ. კეიტელმა უფლებამოსილება გადასცა ბაზაროვს. მას შემდეგ რაც დოკუმენტები თარჯიმნის ოფიცერმა შეამოწმა, ისინი ჟუკოვს გადასცეს. ამის შემდეგ გერმანელებმა ერთმანეთის მიყოლებით მოაწერეს ხელი სამხედრო კაპიტულაციის აქტს, შედგენილს სამ ეგზემპლარად, რუსულ, ინგლისურ და გერმანულ ენებზე (სულ 9). დოკუმენტი ადგენდა, რომ მხოლოდ ინგლისური და რუსული ტექსტები იყო ავთენტური.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Germany Surrenders Unconditionally. Facsimiles of the documents. Washington, 1945,
2. F. C. Pogue. United States Army in World War II. The European Theater of Operations. The Supreme Command. Washington, 1954.
3. Штеменко С. М. Генеральный штаб в годы войны. М., 1981.
4. МИД СССР. Отчет о работе Европейской консультативной комиссии. М., 1947.
5. МИД СССР. Отчет о работе Европейской консультативной комиссии. М., 1947. С. 22, 26–32, 34–37.
6. АВП РФ, ф. 36, д. 355.